

Fimmtudaginn 17. desember 1998.

Nr. 122/1998.

Sæunn Axels ehf.

(Erla S. Árnadóttir hrl.)

gegn

Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf.

(Pétur Guðmundarson hrl.)

Umsýsluviðskipti. Almenn félög. Félagssamþykktir.

Dómur Hæstaréttar.

Mál þetta dæma hæstaréttardómararnir Guðrún Erlendsdóttir, Gunnlaugur Claessen og Markús Sigurbjörnsson.

Áfrýjandi skaut málinu til Hæstaréttar 13. mars 1998. Hann krefst þess, að stefndi verði dæmdur til að greiða sér 30.931,70 evrópska gjaldmiðilseiningu (ECU) með nánar tilteknum dráttarvöxtum af 11.135 ECU frá 1. janúar 1992 til 1. janúar 1993, en af 30.931,70 ECU frá þeim degi til greiðsludags. Þá krefst áfrýjandi málskostnaðar í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess aðallega, að héraðsdómur verði staðfestur og áfrýjandi dæmdur til að greiða málskostnað fyrir Hæstarétti, en til vara, að kröfur áfrýjanda verði lækkaðar og málskostnaður falli niður.

Áfrýjandi hefur fallið frá 2. lið í kröfugerð sinni fyrir héraðsdómi, en í honum krafðist áfrýjandi greiðslu á 4.538 ECU ásamt dráttarvöxtum.

Atvikum málsins og málsástæðum aðila eru gerð skil í hinum áfrýjaða dómi.

Fyrir Hæstarétti hefur áfrýjandi mótmælt þeirri fullyrðingu í forsendum héraðsdóms, að fyrirsvarsmenn sínir hafi sótt aðalfund í Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda 27. maí 1992. Áfrýjandi kveður þá ekki minnst þess, hvort þeir hafi sótt þann fund. Þetta breytir því ekki, að áfrýjandi verður að teljast bundinn af ákvörðunum aðalfundarins, sem fólu meðal annars í sér, að svokallað loka-verð yrði ekki greitt vegna þurrfisks á 6. verðtímabili ársins 1991. Með þessari athugasemd verður héraðsdómur staðfestur með vísan til forsendna hans.

Áfrýjandi verður dæmdur til að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, svo sem í dómsorði greinir.

D ó m s o r ð:

Héraðsdómur skal vera óraskaður.

Áfrýjandi, Sæunn Axels ehf., greiði stefnda, Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf., 250.000 krónur í málskostnað fyrir Hæstarétti.

Dómur Héraðsdóms Reykjavíkur 21. janúar 1998.

Mál þetta, sem dómtekið var 12. janúar sl., er höfðað fyrir Héraðsdómi Reykjavíkur af Sæunni Axels ehf., kt. 691189-1559, Hlíðarvegi 51, Ólafsfirði, gegn Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf., kt. 580293-2989, Aðalstræti 6, Reykjavík, með stefnu, birtri 20. desember 1996.

Dómkröfur stefnanda eru þessar:

1. Að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda ECU (evrópsk gjaldmiðilseining) 30.931,70 með 15% dráttarvöxtum á ári af 11.135 ECU frá 1. janúar 1992 til 1. febrúar 1992, með 15,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. apríl 1992, með 15% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. júní 1992, með 14,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. nóvember 1992, með 15% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. desember 1992, með 14,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. janúar 1993, með 15% dráttarvöxtum á ári af 30.931,70 ECU frá þeim degi til 1. febrúar 1993, með 13,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. mars 1993, með 12,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. maí 1993, með 11,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. ágúst 1993, með 9,9% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. september 1993, með 10,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. október 1993, með 10,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. desember 1993, með 10,3% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. janúar 1994, með 10,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. apríl 1994, með 10,8% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. júní 1994, með 10,3% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. október 1994, með 10,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. júní 1995, með 10% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. september 1995, með 9,7% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. febrúar 1996, með 9,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. mars 1996, með 9,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til birtingardags stefnu þessarar og með dráttarvöxtum, sem Seðlabanki Íslands ákveður af peningakröfum í evrópski gjaldmiðilseiningu skv. 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, frá þeim degi til greiðsludags. Vextir leggjast við höfuðstól á tólf mánaða fresti, í fyrsta sinn 1. janúar 1994.

2. Að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda 4.538 ECU með 14,5% dráttarvöxtum á ári frá 5. júní 1992 til 1. nóvember 1992, með 15% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. desember 1992, með 14,5% dráttar-

vöxtum á ári frá þeim degi til 1. janúar 1993, með 15% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. febrúar 1993, með 13,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. mars 1993, með 12,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. maí 1993, með 11,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. ágúst 1993, með 9,9% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. september 1993, með 10,5% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. október 1993, með 10,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. desember 1993, með 10,3% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. janúar 1994, með 10,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. apríl 1994, með 10,8% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. júní 1994, með 10,3% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. október 1994, með 10,1% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. júní 1995, með 10% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. september 1995, með 9,7% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. febrúar 1996, með 9,6% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til 1. mars 1996, með 9,4% dráttarvöxtum á ári frá þeim degi til birtingardags stefnu þessarar og með dráttarvöxtum, sem Seðlabanki Íslands ákveður af peningakröfum í evrópskri gjaldmiðilseiningu skv. 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987, frá þeim degi til greiðsludags. Vextir leggist við höfuðstól á 12 mánaða fresti, í fyrsta sinn 5. júní 1993.

3. Að stefndi verði dæmdur til að greiða stefnanda málskostnað að mati réttarins.

Dómkröfur stefnda eru þær aðallega, að félagið verði sýknað af öllum kröfum stefnanda. Til vara gerir stefndi þá kröfu, að stefnukrafan verði lækkuð og málskostnaður til handa stefnanda felldur niður. Í báðum tilvikum gerir stefndi auk þess kröfu um, að félaginu verði dæmdur málskostnaður að mati dómsins.

I.

Atvik máls og ágreiningsefni.

Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda (SÍF) hafði allt til ársloka 1992 einkarétt á sölu og útflutningi saltfisks. Í lögum sölusambandsins kemur fram, að tilgangur þess var einkum sá að selja saltfisksafurðir félagsmanna á erlendum mörkuðum. Bar félagsmönnum að afhenda sölusambandinu allar saltfisksafurðir sínar til sölumeðferðar, og var þeim óheimilt að selja þær öðrum án samþykkis stjórnar sölusambandsins. Skyld var að greiða félagsmönnum sama verð fyrir allan sambærilegan saltfisk. Stefnandi var aðili að Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda á árunum 1991 og 1992, en sagði sig úr sölusambandinu árið 1992, og tók uppsögnin gildi í lok þess árs. Sölusambandið seldi afurðir fyrir stefnanda á árunum 1991 og 1992, og er málið höfðað til greiðslu á lokaverði vegna þurrfisks, er stefnandi sendi stefnda á tímabilinu frá 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992.

Greiðsla sölusambandsins til framleiðenda fór fram með þeim hætti, að greitt var útborgunarverð jafnóðum fyrir afurðirnar samkvæmt verðtöflum, er sölusambandið gaf út. Eftir aðalfund ár hvert var svo framleiðendum greitt lokaverð, sem tók mið af rekstrarlegri útkomu afurðarinnar. Sölusambandið greiddi stefnanda lokaverð fyrir þurrfisk 5. júní 1992, að fjárhæð 69.456,19 ECU fyrir 1.–5. verðtímabil 1991. Ekkert lokaverð var greitt fyrir 6. verðtímabil það ár, og vegna tapreksturs sölusambandsins árið 1992 var framleiðendum ekkert lokaverð greitt það ár, en tapinu dreift til lækkunar á séreignarsjóði félagsmanna í hlutfalli við eignaraðild þeirra.

Krafa stefnanda samkvæmt tölulið 1 er um greiðslu áætlaðs lokaverðs vegna 6. verðtímabils 1991 og fyrir árið 1992. Krafa samkvæmt tölulið 2 er um vexti af lokaverði því, sem stefnanda var greitt 5. júní 1992.

Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda var lagt niður árið 1993, og 1. mars það ár tók samnefnt hlutafélag, stefndi í þessu máli, við réttindum og skyldum sölusambandsins. Hefur stefndi hafnað greiðslukröfu stefnanda.

II.

Málsástæður og lagarök stefnanda.

Af hálfu stefnanda er tekið fram um málavexti, að hann hafði áður um nokkurra ára skeið selt blautfisk um sölusambandið, en fór síðan að leggja áherslu á þurrfisksverkun. Var gerður sérstakur samningur milli sölusambandsins og stefnanda um hráfniskaup hins síðarnefnda af sölusambandinu vegna þurrfisksverkunarinnar. Stefndi gaf út afreikningsnótur vegna þeirra afurða, sem stefnandi sendi stefnda, og voru þær færðar á viðskiptareikning stefnanda hjá stefnda til greiðslu á hráfniskaupunum. Þrátt fyrir það að stefnandi hefði árið 1992 gengið eftir upplýsingum um lokaverð fyrir þurrfisksframleiðsluna, hefði lokaverðsreikningur vegna ársins 1991 fyrst verið gerður 31. maí 1992. Hefði þá komið í ljós, að uppbætur fyrir þurrfiskinn voru miklum mun hærri en þær höfðu verið fyrir blautfisk. Sölusambandið greiddi stefnanda uppbætur fyrir þurrfisk 5. júní 1992, að fjárhæð 73.834 ECU, og komi fram á nótum, að um sé að ræða framleiðslu á annars vegar 1. og 2. verðtímabili 1991 og hins vegar 3. til 5. verðtímabils 1991. Stefndi hafi ekki greitt stefnanda uppbætur á þurrfisk eftir þetta.

Haustið 1993 gerði stefnandi upp skuld á viðskiptareikningi hjá stefnda vegna hráfniskaupa. Vorið 1995 höfðaði stefndi svo mál á hendur stefnanda til greiðslu á dráttarvöxtum af skuldinni. Við rekstur þess máls kom fram af hálfu stefnanda þessa máls, að hann taldi sig eiga kröfu á hendur stefnda vegna óuppperðra lokareikninga og áskildi sér rétt til að hafa uppi slíka kröfu á hendur stefnda. Stefndi hafi lýst yfir því í málinu, að ekkert lokaverð hefði verið greitt fyrir árin 1992 og 1993, þar sem þessi ár hefðu

sýnt neikvæða afkomu í rekstri sölusambandsins. En stefndi hafi ekki skýrt það, hvers vegna lokaverð var ekki greitt fyrir 6. verðtímabil 1991.

Í fyrrgreindu máli hafi stefnandi skorað á stefnda að leggja fram reikninga fyrir lokaverði vegna framleiðslu ársins 1992. Hafi stefnanda þá ekki verið kunnugt um, að verðtímabil ársins 1991 hefðu verið sex, og taldi, að stefndi hefði vorið 1992 gert reikninga fyrir lokaverði vegna alls ársins 1991, enda hefði það verið hin rétta framkvæmd. Stefnandi hafi jafnframt skorað á stefnda að leggja fram söluveikninga vegna sölu á þurrfiski til erlendra kaupenda á árunum 1991, 1992 og 1993. Stefnandi hafi að engu leyti orðið við þessum áskorunum, en lagt fram verðtöflur vegna framleiðslu árána 1991 og 1992. Hafi þá verið skorað á stefnda að leggja fram lokareikninga vegna 6. framleiðslutímabils 1991, en án árangurs. Stefnandi hafði af þeim sökum ekki í höndum upplýsingar um endanlegt verð til kaupenda á því tímabili, sem enn sé óuppgert. Honum sé því nauðugur kostur að áætla uppbæturnar og leggja til grundvallar uppbætur vegna fyrri verðtímabils ársins 1991. Sjái stefndi ástæðu til að mótmæla kröfunni, sé enn skorað á hann að leggja fram annan rökstuddan lokaverðsútreikning.

Stefnukrafa undir töluilið 1 er studd töflum samkvæmt fram lögðum töflum vegna lokaverðs 1991 og 1992. Magn þeirra afurða, sem tiltekið sé í töflunum, sé miðað við afrit úr útskipunarbókum stefnanda, og sé heildarmagn tilgreint undir dálkinum „kíló“. Verð samkvæmt gildandi verðtöflu á þeim tíma, er fiskurinn var innkallaður, sé tilgreint undir dálkinum „gildandi verð/ECU“. Í dálkinum „uppbætur 1991“ séu tilgreindar uppbætur fyrir hvert kg árið 1991. Uppbætur vegna hverrar fisktegundar í sendingu séu tilgreindar í lokadálkinum, „samt. uppbætur“.

Stefnukrafa undir töluilið 2 séu vextir af lokaverði því, sem stefndi hafi greitt stefnanda 5. júní 1992. Sé um að ræða vexti af 73.989 ECU fyrir tíma-bilið 1. janúar til 5. júní 1992. Krafa þessi hafi verið höfð uppi sem varakrafa til skuldajafnaðar í máli því, er stefndi höfðaði á hendur stefnanda til greiðslu vaxta af skuld á viðskiptareikningi. Í héraðsdómi í því máli, sem gekk 14. nóvember 1996, hafi ekki verið tekin afstaða til þessarar kröfu.

Stefnukrafa undir töluilið 1 sé reist á skyldu stefnda til að greiða stefnanda lokaverð vegna afurða, sem innkallaðar voru frá og með 18. nóvember 1991 og árið 1992. Innköllun afurða hafi falið í sér, að stefndi hafi skuldbundið sig til að greiða lágmarksverð fyrir þær samkvæmt þeirri verðtöflu, sem í gildi hafi verið við innköllun. Auk þess hafi stefndi verið skyldur að greiða stefnanda það til viðbótar, sem á hafi vantað, til að stefnandi fengi greitt endanlegt verð fyrir vöruna frá hinum erlendu kaupendum að frá-dregnu gjaldi í séreignarsjóð skv. 21. gr. laga sölusambandsins. Sú skylda hafi stuðst m. a. við lög sölusambandsins og eðli samningssambandsins.

Sala stefnda á afurðum stefnanda hafi verið umsýslusala og stefnda borið að standa stefnanda skil á því verði, sem hafi fengist fyrir vöruna. Í 20. gr. laga sölusambandsins sé tiltekið, að halda skuli eftir af andvirði afurða nokkrum hlut til verðjöfnunar eftir á. Leiði þetta til þess, að endanlegt verð fyrir afurðir hafi að hluta verið greitt í formi uppbóta eftir á. Þetta komi einnig fram í texta neðst á verðtöflum stefnda, þar sem segi, að útborgunarverð sé 97% af skilaverði. Staðfest sé af stefnda, að hver þáttur starfsemi sölusambandsins hafi verið gerður upp sérstaklega, þ. e. sérstakt uppgjör hafi farið fram fyrir sölu á þurrfiski. Stefndi hafi ekki sýnt fram á, að tap á þeim þætti starfseminnar eða aðrar ástæður leiði til þess, að ekki skuli greiða uppbætur fyrir þann tíma, sem krafist sé í máli þessu.

Vegna skorts á gögnum frá stefnda sé stefnanda nauðsynlegt að áætla kröfu sína, svo sem lýst sé að framan. Áskilinn er réttur til að breyta kröfugerð til hækkunar eða lækkunar, komi fram upplýsingar, sem gefi tilefni til þess.

Við endurflutning málsins 12. janúar 1998 kom fram eftirfarandi bókun af hálfu stefnanda:

„Krafan er aðallega byggð á áætlun uppbóta út frá forsendum um raunverulega fjárhæð uppbóta fyrir 1. – 5. verðtímabil 1991 og raunverulegu afurðamagni, sem átti að meðhöndla á 6. verðtímabili 1991.

Til vara er stefnuþjárhæð vegna ársins 1991 rökstudd þannig: Greitt loka-verð fyrir árið 1991 var alls 12.793.235 kr. Í dómskjali nr. 31, sem lagt var fram 15. september 1997, kemur fram, að hefði tap vegna þurrfiskssölu, að fjárhæð 6.550.589 kr., ekki verið fært á árið 1991, hefði heildarlokaverð numið 19.343.823 kr. í stað 12.793.235 kr. Var þetta staðfest í vitnaskýrslu við aðalmeðferð. Af dómskjölum 7–9 má ráða, að hlutdeild stefnanda í heildarlokaverðinu var u. þ. b. 40%. Stefnandi heldur því fram, að þar sem ekki hafi verið sýnt fram á, um hvaða tap sé að ræða, sé færsla þess á árið 1991 ólögmæt og hann eigi kröfu til 40% hlutdeildar í mismuninum. Sú krafa sé þó miklu hærri en sá hluti, sem stefnt er fyrir.“

Miðað sé við, að gjalddagi kröfu stefnanda um uppbætur sé 1. janúar árlega. Stefnandi vísar til reglu samningaréttar um, að samninga skuli halda. Um kröfu undir kröfulið 2. og kröfur um dráttarvexti er vísað til 11. gr. vaxtalaga nr. 25/1987. Málskostnaðarkrafan er studd 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

III.

Málsástæður og lagarök stefnda.

Af hálfu stefnda er tekið fram um málavexti, að allt frá stofnun Sölusambands íslenskra fiskframleiðenda (SÍF) árið 1932 til 1. janúar 1993 hafi sölu-

sambandið haft einkarétt á sölu og útflutningi saltfisks. Með einkarétti þessum hafi þær skyldur verið lagðar á félagið að vera opið öllum fiskframleiðendum, að taka allan fisk þeirra til sölu gegn hæfilegri hámarksþóknun og gera annað það, sem greiði fyrir því, að allir fiskframleiðendur njóti sem fyllsts jafnréttis um sölu framleiðslu sinnar, sbr. bráðabirgðalög nr. 90/1932 um heimild fyrir ríkisstjórnina til íhlutunar um sölu og útflutning á fiskframleiðslu ársins 1933 og lög nr. 75/1937 um fiskimálanefnd, útflutning á fiski, hagnýtingu markaða og fleira. Allt frá stofnun sölusambandsins og þar til einkaréttur félagsins hafi verið afnuminn, hafi það starfað á grundvelli þessara skyldna. Endurspeglar þetta vel í lögum sölusambandsins.

Til þess að fullnægja þessum lagaskyldum hafi frá upphafi verið talið hentugast að haga viðskiptum sölusambandsins og saltfisksframleiðenda með þeim hætti, að sölusambandið seldi afurðir þeirra í eins konar umboðs- eða umsýslusölu, sem grundvallaðist á framangreindum lagaákvæðum og lögum sölusambandsins. Í stuttu máli megi segja, að viðskipti sölusambandsins við félagsmenn sína hafi farið þannig fram:

1. Rekstrartímabil sölusambandsins var almanaksárið frá 1. janúar til 31. desember ár hvert.

2. Rekstrarárinu var skipt upp í verðtímabil. Þau voru lengst af alltaf fjögur á ári, en eftir 1991 var þeim fjölgað vegna þrýstings frá félagsmönnum um örara uppgjör og krafna þeirra um, að þeir fengju sem minnst greitt til sín í formi uppgreiðslna og lokaverðs, heldur skyldi útborgunarverð vera sem næst endanlegu skilaverði.

3. Fyrir hvert verðtímabil voru gefnar út verðtöflur, þar sem var að finna viðmiðunarverð, er félagsmenn fengu greitt fyrir afurðir, sem þeir fengu sölusambandinu til sölumeðferðar. Hér var um svokallað útborgunarverð að ræða. Þannig var tryggt, að allir félagsmenn fengju greitt sama verð fyrir sömu afurðir á sama tíma. Með þessu var framleiðendum gert kleift að fá greitt fyrir afurðir sínar allan ársins hring, en ekki einungis, þegar markaður var fyrir þær erlendis.

4. Sölusambandið sá síðan um að selja þessar afurðir erlendis. Sala á þurrfiski fór oftast fram, löngu eftir að afurðum var skilað til sölusambandsins, enda sölutímabil á þurrfiski einungis tvö á ári, þ. e. um páska og jól.

5. Um þremur mánuðum eftir hvert verðtímabil var gert bráðabirgða-uppgjör fyrir tímabilið. Ef eftirstöðvar hvers tímabils fóru vel yfir 2% af upphaflegu útborgunarverði, gat komið til þess, að sölusambandið greiddi félagsmönnum svokallaðar uppgreiðslur fyrir þessi verðtímabil. Einnig gat komið til þess, að tekin væru saman fleiri en eitt verðtímabil og þau reiknuð

út saman og uppgreiðslur greiddar fyrir samandregin verðtímabil. Þegar uppgreiðslur fóru fram, var ein ákveðin tala greidd út fyrir ákveðna afurð, og fengu allir félagsmenn innan verðtímabilsins sömu uppgreiðslu án tillits til gæða vörunnar hjá einstökum félagsmönnum.

6. Í lok hvers árs var allt rekstrartímabilið gert upp, þannig, að út kom annaðhvort hagnaður af rekstrinum, sem kom þá til ráðstöfunar við ákvörðun lokaverðs, eða tap, sem hver félagsmaður bar þá ábyrgð á með séreignarsjóði sínum. Lokaverð var þannig sú fjárhæð, sem eftir stóð, eftir að rekstur sölusambandsins hafði verið gerður upp.

7. Ef reksturinn skilaði afgangi til ráðstöfunar við ákvörðun lokaverðs, var útreikningur lokaverðs fyrir hverja afurð lagður fyrir aðalfund félagsins ásamt ársreikningi þess til samþykktar. Útreikningur þessi var alltaf samþykktur af lokaverðsnefnd sölusambandsins, sem skipuð var úr hópi félagsmanna, áður en hann var lagður fyrir félagsfund. Útreikningurinn grundvallaðist á söluverði til kaupenda erlendis að frádregnu útborgunarverði, útflutningskostnaði, rekstrarkostnaði sölusambandsins og uppgreiðslum, ef einhverjar höfðu orðið. Sum verðtímabil var rekstur með tapi, en önnur með hagnaði, sem leiddi til þess, að mismunandi var, hvort eitt-hvað var til ráðstöfunar við ákvörðun lokaverðs fyrir hvert tímabil.

8. Í samræmi við ákvörðun aðalfundar var síðan samþykkt lokaverð greitt út til félagsmanna sölusambandsins nokkrum dögum eftir aðalfund í hlutfalli við hlutskipti þeirra á árinu.

16. nóvember 1990 hafi stefnandi máls þessa ritað undir aðildarvottorð sölusambandsins. Með því hafi hann staðfest aðild sína að sölusambandinu og lýst jafnframt yfir, að fyrirtækið myndi hlýða lögum sölusambandsins, svo sem þau voru þá eða síðar breytt. Í fram lögðum lögum sölusambandsins, sem í gildi voru við inngöngu stefnanda í samtökin, komi skýrt fram, að félagið væri almennt hagsmunafélag fiskframleiðenda og tilgangur þess að selja saltfisk félagsmanna sinna. Félagar gætu allir orðið, sem framleiddu saltfisk til útflutnings. Á grundvelli framangreindrar jafnræðisreglu segi í 6. gr., að SÍF sé skylt að greiða sama verð fyrir allan fisk sömu tegundar, jafnan að gæðum og tilbúinn til útflutnings á sama tíma eða á tímabili, sem félagsfundur eða félagsstjórn ákveður. Í 7. gr. sé síðan mælt fyrir um, að til verðjöfnunar eftir á svo og til að standast rekstrarkostnað SÍF skuli halda eftir nokkrum hluta af andvirði fisksins eftir nánari reglum, er stjórn SÍF setur. Samkvæmt 11. gr. sé það félagsfundur SÍF, sem fari með æðsta vald í málum félagsins, en á þessum fundum, sem halda skal einu sinni á ári, skuli úrskurðað um reikninga þess eftir umræður um skýrslu stjórnar og endurskoðaða reikninga félagsins. Á grundvelli þessara laga sölusambandsins hafi stefnandi sent sölusamtökunum saltfisk til útflutnings og sölu erlendis.

Á aðalfundi 8. maí árið 1991 hafi framangreindum lögum verið breytt. Í þeim komi fram í 2. og 11. gr. laganna, að tilgangur sölusambandsins sé að selja saltfisksafurðir félagsmanna á erlendum mörkuðum. Hverjum félagsmanni sé skylt að hlýða lögum félagsins og löglegum samþykktum þess, 9. gr. Félagsmönnum beri að afhenda félaginu allar saltfisksafurðir sínar til sölumeðferðar, jafnóðum og þær séu tilbúnar, 13. gr. Við uppgjör á viðskiptunum segir orðrétt í 18. gr.: „Skylt er að greiða félagsmönnum sama verð fyrir allan saltfisk sömu tegundar, jafnan að gæðum og tilbúinn til útflutnings á sama tíma eða tímabili, sem félagsstjórn ákveður. Stjórn SÍF er þó heimilt að miða verð til félagsmanna við útflutningstímabil eða framleiðslutímabil eftir aðstæðum og því, sem hagkvæmast þykir hverju sinni.“ Síðan segir í 20. gr.: „Til verðjöfnunar eftir á svo og til að standa undir rekstrarkostnaði SÍF skal haldið eftir nokkrum hluta af andvirði saltfisksafurðanna, allt eftir nánari reglum, er stjórn SÍF setur.“

Í VI. kafla sé að finna ákvæði um aðalfund og stjórnun sölusambandsins. Þar segi m. a., að aðalfundur félagsins skuli haldinn einu sinni á ári, eigi síðar en í júnímánuði, en almenna félagsfundir, þegar stjórn sambandsins telji nauðsyn á. Rétt til setu á fundinum eigi félagsmenn sambandsins. Aðalfundur fari með æðsta vald í öllum félagsmálum og eigi m. a. að úrskurða um reikninga þess (24. gr.). Það sé síðan hlutverk stjórnar sambandsins að boða til fundarins, sjá til þess, að farið sé eftir 25. gr. um dagskrá hans og leggja fyrir fundinn skýrslu sína og endurskoða reikninga félagsins fyrir næsta ár á undan (27. gr.). Að lokum komi fram í 32. gr., að reikningsár félagsins skuli vera almanaksárið og endurskoðaðir reikningar þess skuli liggja frammi viku fyrir aðalfund, þar sem félagsmenn hafi aðgang að þeim til athugunar.

Í stefnu komi fram, að dómkröfur stefnanda snúist um greiðslur lokaverðs vegna þurrfisks, sem stefnandi hafi sent stefnda á tímabilinu 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992. Samkvæmt því liggja ljóst fyrir, að framangreind lög, eins og þau voru samþykkt á aðalfundi 1991, gilda um réttarsamband aðila málsins.

Á aðalfundi sölusambandsins 27. maí 1992 hafi reikningar fyrir árið 1991 verið lagðir fram ásamt útreikningi á greiðslu lokaverðs, skiptum á verðtímabil og afurðir, eins og venja var. Í útreikningi um ráðstöfun til útflutningsverðmætis í ársreikningi komi fram, að til ráðstöfunar við ákvörðun lokaverðs séu samtals 150.633.091 króna. Í lokaverðsútreikningum komi fram, að verðtímabil ársins hafi verið allt frá 6 upp í 8, eftir því, um hvaða afurðir hafi verið að ræða. Að því er varði útreikning lokaverðs fyrir þurrfisk, komi fram, að ekki var gert ráð fyrir, að greitt yrði lokaverð fyrir 6.

verðtímabil ársins. Tímabil þetta hafi rekstur verið með tapi. Reikningar þessir hafi verið samþykktir af fundinum án athugasemda, eins og fram komi í fram lagðri fundargerð. Í kjölfarið hafi lokaverð síðan verið greitt út til félagsmanna sambandsins. Í fram lögðum lokaverðsútreikningi komi fram, að stefnandi hafi fengið greitt 31. maí 1992 samtals 69.456,19 ECU vegna lokaverðs á þurrfiski fyrir árið 1991.

Á þessum tíma hafi legið fyrir, að sölusambandið myndi missa einkarétt sinn á sölu og útflutningi saltfisksafurða í lok 1992. Rekstur það ár hefði gengið mjög illa og stefnt í rekstrartap í fyrsta sinn í sögu félagsins. Til þess að bregðast við breyttum aðstæðum og til þess að freista þess að koma rekstrinum á réttan kjöl að nýju hafi stjórn sambandsins ákveðið á stjórnarfundum 15. desember 1992 að leita samþykkis félagsmanna við því að breyta félagsformi sambandsins í hlutafélagsform. Í kjölfarið hafi í janúar og febrúar 1993 verið haldnir tólf félagsfundir víðs vegar um land með félagsmönnum til að kynna þeim erfiða afkomu félagsins árið 1992 og framangreindar tillögur stjórnarinnar. Þessa kynningarfundir sóttu handhafar 75% atkvæðamagns innan sambandsins. 26. janúar 1993 var haldinn félagsfundur sambandsins, sem handhafar 82% atkvæðamagns innan sölusambandsins sóttu. Á þeim fundi hafi verið samþykkt að stofna hlutafélagið SÍF og yfirfæra rekstur sölusambandsins, eignir þess og skuldir svo og aðrar skuldbindingar yfir til hlutafélagsins. Einnig hafi verið samþykkt að leggja sölusambandið niður, þegar hlutafélagið væri stofnað. Annar félagsfundur hafi síðan verið haldinn 1. febrúar 1993, sem hafi samþykkt niðurstöðu hins fyrri félagsfundar. Í kjölfar þessa fundar hafi stjórn sölusambandsins skipað skilanefnd til að sjá um framkvæmd við slit á sölusambandinu. 18. febrúar 1993 var síðan Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda hf. stofnað af sölusambandinu og hóf störf sem dótturfélag þess. 1. mars 1993 tók SÍF hf. til starfa, en starfsemi sölusambandsins hafði lokið 28. febrúar.

Á stjórnarfundum sölusambandsins 8. júní 1993 hafi m. a. verið farið yfir taprekstur ársins 1992. Hafi stjórnin samþykkt að skipa starfshóp til þess að gera tillögu til stjórnar um, hvernig dreifa skyldi rekstrartapi ársins 1992. Í fréttabréfi sölusambandsins nr. 215, dags. 21. júlí 1993, sem sent var öllum félagsmönnum sölusambandsins, var staða mála kynnt fyrir félagsmönnum. Þar kom m. a. fram, að samkvæmt niðurstöðum ársreiknings fyrir árið 1992 næmi ráðstöfun umfram tekjur 118 milljónum króna og að skipuð hefði verið nefnd til þess að koma með tillögur um meðhöndlun á niðurstöðu ársreikningsins. 28. september 1993 hafi öllum félagsmönnum sölusambandsins verið sent bréf, þar sem þeim var tilkynnt, að félagsfundur sölusambandsins yrði haldinn 12. október 1993. Tilgangur fundarins hafi verið að

leggja fram til samþykktar reikninga félagsins fyrir árið 1992 og tímabilið janúar-febrúar 1993, eða með öðrum orðum leggja fyrir félagsmenn uppgjör sölusambandsins til samþykktar eða synjunar og tillögur skilanefndar sölusambandsins. Í kjölfar þessa fundar var síðan ráðgert að halda fyrsta almenna aðalfundinn í SÍF hf. Umræddur félagsfundur hafi síðan verið haldinn 12. október 1993 á Hótel Sögu. Fyrir liggir í málinu listi yfir þá félagsmenn sem mættir hafi verið á þennan fund. Fyrir hönd stefnanda hafi mætt Sæunn Axelsdóttir og Frímenn Ásgeirsson. Ársreikningur sölusambandsins fyrir starfsárið 1. janúar til 31. desember 1992 ásamt reikningum fyrir janúar til febrúar 1993 hafi verið lagðir fram á fundinum. Í yfirliti ársreikningsins yfir ráðstöfun útflutningsverðmætis komi skýrt fram, að reksturinn hafi ekki skilað afgangi til ráðstöfunar við ákvörðun lokaverðs, heldur hafi félagið verið rekið með 118 milljón króna tapi. Þáverandi endurskoðandi sölusambandsins, Gunnar Örn Kristjánsson, sem einnig átti sæti í skilanefnd sölusambandsins, hafi farið yfir reikninginn á fundinum og skýrt út fyrir fundarmönnum niðurstöður þessar. Jafnframt hafi hann farið yfir störf nefndar, sem gera átti tillögu um það, hvernig fara ætti með tapið. Niðurstaða nefndarinnar hafi verið sú að dreifa tapinu til lækkunar á sér eignasjóði félagsmanna sölusambandsins í hlutfalli við eignaraðild þeirra. Í fundargerð komi fram, að eftir umfjöllun Gunnars Arnar Kristjánssonar um reikninga sölusambandsins hafi fundarstjóri tekið til afgreiðslu lið nr. 6 í dagskrá fundarins, „umræður um reikninga“. Bókað sé, að engin umræða hafi farið fram um þennan lið. Hafi fundarstjóri þá borið upp til samþykktar reikninginn fyrir 1992, sem var samþykktur með öllum greiddum atkvæðum þeirra félagsmanna, sem viðstaddir voru fundinn. Í samræmi við samþykktu tillögu skilanefndar, var sölusambandið lagt niður, enda höfðu allar eignir, skuldir og skuldbindingar þess verið færðar yfir til SÍF hf., sem tekið hafði við öllum rekstri sölusambandsins. Fyrsti hluthafafundur SÍF hf. var síðan haldinn sama dag.

6. júní 1996 hafi Ásgeir L. Ásgeirsson ritað skv. umboði frá stefnanda undir staðfestingu á því, að hann hafi fyrir hönd stefnanda tekið við hlutabréfi í SÍF hf., að nafnvirði 529.417 kr., sem uppgjóri á innstæðu í séreignarsjóðum sölusambandsins skv. lokauppgjóri 28. febrúar, sem samþykkt hafi verið á félagsfundi sölusambandsins 12. október 1993. Hafi hann ritað undir uppgjör þetta án athugasemda.

Sýknukrafa stefnda er einkum studd því, að með undirritun stefnanda undir „Lokauppgjör á séreignarsjóðum SÍF“, dags. 6. júní 1996, og móttöku á hlutabréfum í SÍF hf. án athugasemda hafi stefnandi samþykkt uppgjör hans og sölusambandsins og þar af leiðandi uppgjör lokaverðs vegna þurr-

fisks, er stefnandi hafi sent sölusambandinu á tímabilinu 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992. Hér sé um samning að ræða á milli aðila um lokauppgjör á viðskiptum þeirra. Á grundvelli almennra reglna samninga- og kröfuréttar eigi stefnandi því ekki lögmætar kröfur á hendur stefnda vegna viðskipta þeirra. Af þeim sökum beri að sýkna stefnda af öllum kröfum stefnanda.

Fallist dómurinn ekki á framangreinda málsástæðu, er sýknukrafa stefnda vegna kröfuliðar nr. 1 byggð á því, að stefnandi eigi ekki lögmæta kröfu á hendur stefnda vegna greiðslu lokaverðs á þurrfiski, sem stefnandi hafi sent sölusambandinu á tímabilinu 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992, þar sem fyrir liggi löglegt samþykki aðalfundar sölusambandsins fyrir því að greiða ekki út lokaverð fyrir viðkomandi afurð þetta tímabil. Í lokaverðsútreikningi fyrir árið 1991, sem lagður hafi verið fram með ársskýrslu fyrir 1991 á aðalfundi sölusambandsins 27. maí 1992, komi skýrt fram, að ekkert lokaverð hafi verið greitt vegna þurrfisks fyrir 6. verðtímabil 1991. Reikningar þessir hafi verið samþykktir án athugasemda á fundinum og síðan greitt út lokaverð fyrir verðtímabil 1–5. Fyrirsvarsmenn stefnanda hafi verið viðstaddir þennan fund og tekið þátt í framangreindum samþykktum eftir kynningu á þeim. Í ársreikningi fyrir árið 1992, sem lagður hafi verið fram á félagsfundi 12. október 1993, komi skýrt fram, að tap hafi verið á rekstri sölusambandsins árið 1992. Í gögnum, sem lögð hafi verið fram um afgreiðslu ársreikningsins, komi fram, að fundurinn hafi samþykkt skýringar stjórnarinnar og ráðstöfun tapsins án athugasemda ásamt nefndum ársreikningi. Fyrirsvarsmenn stefnanda hafi verið viðstaddir þennan fund og samþykkt þessa meðferð án athugasemda. Samkvæmt VI. kafla laga sölusambandsins, sem stefnandi hafi skuldbundið sig til að fara eftir við inngöngu sína í félagið, fari félagsfundur með æðsta vald í öllum félagsmálum. Báðir framangreindir félagsfundir hafi verið löglegir. Þar sem þessir félagsfundir hafi samþykkt framangreinda ársreikninga og meðferð lokaverðs fyrir árið 1991 og 1992, liggi löglegt samþykki félagsmanna sölusambandsins fyrir því að greiða ekki út lokaverð þurrfisks fyrir nefnt tímabil. Stefnandi hafi sönnunarbyrðina fyrir því, að ákvörðun þessi hafi verið ólögmæt og hann sé ekki bundinn af henni. Samkvæmt 20. gr. laga sölusambandsins sé það stjórn sölusambandsins, sem taka skuli ákvörðun um meðferð lokaverðs og þess, sem halda þurfi eftir til að standa straum af rekstri sölusambandsins. Ákvörðun stjórnarinnar vegna uppgjörs fyrir 1991 og 1992 hafi verið lögð fyrir félagsfund, sem síðan samþykkti tillögur hennar. Þannig sé það rangt, sem fram komi í stefnu, að skylt hafi verið að greiða framleiðendum lokaverð án tillits til þess, hvernig rekstur sölusam-

bandsins hafi gengið hverju sinni. Þvert á móti hafi það verið í valdi stjórnar sölusambandsins að ákveða, hvort og hve mikið ætti að greiða hverju sinni. Þá ákvörðun hafi stjórnin fyrst lagt fyrir lokaverðsnefnd sölusambandsins, sem samþykkti hana, og síðan fyrir félagsfund á grundvelli 27. gr. laga sölusambandsins, sem í báðum tilfellum hafi samþykkt ákvarðanir stjórnarinnar án athugasemda. Umboðs- eða umsýslusala sölusambandsins hafi grundvallast á lögum sölusambandsins og þeirri venju, sem hafi tíðkast í uppgjöri félagsins. Samkvæmt því og þeirri staðreynd, að félaginu hafi verið skylt í krafti einkaleyfis að greiða öllum félagsmönnum sama verð fyrir sömu afurð á sama tíma, hafi sölusambandinu ekki borið skylda til að standa félagsmönnum skil á því verði, sem hafi fengist fyrir afurðir þeirra hverju sinni. Þvert á móti hafi sölusambandinu borið skylda til samkvæmt lögum sínum og landslögum að taka mið af því við ákvörðun lokaverðs, hvernig afkoma félagsins hafi verið í heild sinni. Hafi stefnandi sönnunarbyrðina fyrir því, að aðrar reglur hafi gilt um réttarsamband hans og sölusambandsins. Samkvæmt þessu sé ljóst, að stefnandi eigi ekki lögmæta kröfu á hendur stefnda til greiðslu lokaverðs, eins og hann haldi fram. Vísar stefndi til almennra reglna félagaréttar að þessu leyti og þá einkum þeirrar meginreglu, að þeir, sem gerast félagar í löglegum félögum, verði að sæta sameiginlegum ákvörðunum félagsins, ef þær eru teknar á löglegan hátt og í samræmi við lög félagsins og önnur landslög. Hafi stefnandi sönnunarbyrðina fyrir því, að ákvörðun félagsfundar sölusambandsins um meðferð lokaverðs fyrir 6. verðtímabil 1991 og allt árið 1992, hafi verið ólögmæt. Þar sem ekkert hafi komið fram í málflutningi stefnanda, sem sýni fram á slíkt, sé ljóst, að sýkna verði stefnda af kröfum hans.

Jafnframt er fjárhæð dómkröfu stefnanda í kröfulið nr. 1 mótmælt sem ósannaðri og órökstuddri, er leiði til þess, að sýkna verði stefnda af þessum lið. Eins og fram komi í stefnu, sé byggt á útreikningi og forsendum stefnanda sjálfs. Í stefnu fjalli stefnandi um skort á upplýsingum um lokaverð fyrir 1992 og 6. verðtímabil 1991 ásamt skorti á upplýsingum um sölureikninga vegna sölu þurrfisks til erlendra framleiðenda á árunum 1991 til 1993. Þrátt fyrir þá umfjöllun sé ekki skorað á stefnda í þessu máli að leggja fram þær upplýsingar. Allar þessar upplýsingar sé að finna í ársskýrslu stefnda og þeim gögnum, sem lögð hafi verið fram á aðalfundum sölusambandsins. Fulltrúar stefnanda hafi verið á þeim aðalfundum, sem fjölluðu um lokaverð fyrir 1991 og 1992, þannig að fyrir liggur, að stefnandi hafði þessar upplýsingar undir höndum, áður en til málshöfðunar kom.

Sýknukrafa stefnda, að því er varðar kröfulið 2, er í fyrsta lagi studd því, að þegar samþykkt hafi verið að greiða félagsmönnum lokaverð, hafi verið

venja að greiða þeim samþykkt lokaverð án dráttarvaxta, enda lokaverð greitt út til þeirra, um leið og fyrir hafi legið samþykkt aðalfundar fyrir greiðslunni. Stefnandi hafi ekki sýnt fram á, að annar háttur hafi verið hafður á við greiðslu lokaverðs. Í öðru lagi er sýknukrafan reist á því, að gjalddagi lokaverðs sé ekki fyrr en eftir að aðalfundur sölusambandsins hafi ákveðið að greiða út lokaverð vegna viðskipta árið á undan. Samkvæmt 20. gr. laga sölusambandsins sé það stjórn sölusambandsins, sem ákveði, hvort og hvernig greiða skuli lokaverð. Þessa ákvörðun leggi stjórnin síðan fyrir aðalfund á grundvelli 27. gr. laga sölusambandsins. Eins og fram komi í 24. gr. laga sölusambandsins, skuli halda aðalfund einu sinni á ári og eigi síðar en í júnímánuði. Samkvæmt því liggi fyrir, að gjalddagi lokaverðs, ef greiðsla þess er samþykkt af aðalfundi, geti aldrei orðið fyrr en í fyrsta lagi 1. júlí ár hvert, eftir að aðalfundur hafi fjallað um málið. Samkvæmt þessu sé því algerlega mótmælt, sem fram komi í stefnu, að gjalddagi lokaverðs sé 1. janúar árlega. Samkvæmt fram lagðri kvittun komi fram, að stefnandi hafi fengið greitt lokaverð vegna 1991 5. júní 1992, um viku eftir að aðalfundur hafi samþykkt greiðslu lokaverðs. Samkvæmt því skorti skilyrði til töku dráttarvaxta skv. vaxtalögum nr. 25/1987, og beri af þeim sökum að sýkna stefnda af þessum kröfulið stefnanda.

Fari svo, að dómurinn fallist ekki á framangreindar málsástæður stefnda, reisir stefndi sýknukröfu sína á því, að dómkröfur stefnanda í tl. 1 og 2 séu fallnar niður fyrir tómlæti og/eða fyrningu. Eins og lýst hafi verið, hafi upplýsingar um greiðslu og meðferð lokaverðs þurrfsíks, sem sendur hafi verið sölusambandinu á tímabilinu 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992, legið fyrir á aðalfundum sambandsins árin 1992 og 1993. Jafnframt liggi fyrir, að stefnandi hafi ritað undir lokauppgjör vegna viðskipta sinna við sambandið 6. júní 1996 án þess að gera fyrirvara eða athugasemdir við margnefnt lokaverð. Þrátt fyrir þessar staðreyndir séu kröfur stefnanda ekki hafðar uppi fyrr en með birtingu stefnu 20. desember 1996. Á grundvelli almennra reglna kröfuréttar um réttaráhrif tómlætis hafi stefnandi þannig glatað rétti sínum til þess að hafa uppi stefnukröfu sína á hendur stefnda. Áskilnaður stefnanda í öðru dómsmáli um að hafa uppi kröfu á hendur stefnda vegna óuppperðra lokareikninga hafi ekkert gildi í þessu máli. Stefnandi reisi kröfulið nr. 2 á því, að viðkomandi lokaverð, að fjárhæð 73.989 ECU, hafi fallið í gjalddaga 1. janúar 1992. Samkvæmt 3. gr. laga nr. 14/1905 um fyrning skulda og annarra kröfuréttinda fyrnist kröfur út af sölu eða afhendingu á vörum og kröfur um vexti á fjórum árum frá gjalddaga. Stefna í þessu máli var birt 20. desember 1996, tæplega fimm árum eftir gjalddaga og 4½ ári eftir að sölusambandið hafi greitt stefnanda lokaverð vegna 1991 5. júní 1992. Krafan sé því fallin niður fyrir fyrningu og/eða tómlæti.

Loks er því mótmælt, að stefnda verði gert að greiða umkrafða dráttarvexti, ef til þess komi, að kröfur stefnanda verði teknar til greina, enda um umdeildar kröfur að ræða. Jafnframt er því eindregið mótmælt, að vextir eldri en fjögurra ára verði teknir til greina sökum fyrningar, sbr. lög nr. 14/1905 um fyrningu.

Krafa stefnda um málskostnað er reist á 1. og 3. mgr. 129. gr. svo og á 1. mgr. 130. gr. laga nr. 91/1991 um meðferð einkamála.

IV.

Niðurstaða.

16. nóvember 1990 sótti stefnandi um aðild að Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda í samræmi við 3. gr. laga þess. Var umsókn stefnanda um aðild samþykkt af hálfu sölusambandsins 1. mars 1991. Með aðild sinni að Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda skuldbatt stefnandi sig til þess að láta sölusambandið selja allar saltfisksafurðir sínar jafnframt því, sem stefnandi gekkst undir lög þess.

Á þeim tíma, er stefnandi gerðist aðili að sölusambandinu, voru í gildi lög þess frá 1983, en þeim var breytt á aðalfundi félagsins 1991, og gilda þau lög um réttarsamband aðila í máli þessu.

Í 2. gr. þeirra laga kemur fram, að tilgangur félagsins sé einkanlega að selja saltfisksafurðir félagsmanna á erlendum mörkuðum. Í 9. gr. segir, að hverjum félagsmanni sé skylt að hlýða lögum félagsins og löglegum samþykktum þess. Um uppgjör segir í 18. gr. laganna, að skylt sé að greiða félagsmönnum sama verð fyrir allan saltfisk sömu tegundar, jafnan að gæðum og tilbúinn til útflutnings á sama tíma eða tímabili, sem félagsstjórn ákveður. Í 20. gr. laganna segir svo: „Til verðjöfnunar eftir á svo og til að standa undir rekstrarkostnaði SÍF skal haldið eftir nokkrum hluta af andvirði saltfisksafurðanna, allt eftir nánari reglum, er stjórn SÍF setur.“ Í 21. gr. laganna segir svo: „Á vegum SÍF skal vera til sjóður, er nefnist séreignarsjóður. Í hann skal renna auk inntökugjalds ¼% af skilaverði seldra saltfisksafurða, er færast á sérstakan reikning hvers félagsmanns. Séreignarsjóður stendur sem lán félagsmanna til SÍF og má verja til rekstrar SÍF, fjárfestinga og rekstrar þeirra og annarra ráðstafana í þágu SÍF eftir ákvörðun stjórnarinnar.“ Í 24. gr. laganna er kveðið á um, að aðalfundur fari með æðsta vald í öllum félagsmálum og úrskurði m. a. um reikninga.

Svo sem gerð hefur verið grein fyrir, var rekstrarárinu skipt upp í verðtímabil, sem lengst af voru fjögur á ári, en urðu alls sex í þurrfiski árið 1991. Félagsmenn fengu greitt fyrir afurðir, sem sölusambandið tók til sölu með ferðar samkvæmt verðtöflum, er gefnar voru út fyrir hvert verðtímabil. Var

þar um að ræða svokallað útborgunarverð. Að auki gat komið til þess, að félagsmönnum væru greiddar svokallaðar uppgreiðslur fyrir þessi verðtímabil. Um það var að ræða, ef eftirstöðvar hvers tímabils fóru yfir 2% af upphaflegu útborgunarverði. Í lok hvers árs var allt rekstrartímabilið gert upp og lokaverð reiknað út. Sérstök nefnd, lokaverðsnefnd, sem skipuð var þremur mönnum úr hópi félagsmanna stefnda, gerði tillögu um lokaverð til stjórnar, sem síðan var lagt fyrir aðalfund félagsins ásamt ársreikningi félagsins til samþykktar. Útreikningur lokaverðs grundvallaðist á söluverði til kaupenda erlendis að frádregnu útborgunarverði, útflutningskostnaði, rekstrarkostnaði sölusambandsins og uppgreiðslum, ef einhverjar höfðu orðið. Ef reksturinn skilaði afgangi til ráðstöfunar, var samþykkt lokaverð greitt út til félagsmanna sölusambandsins fljótlega eftir aðalfund í hlutfalli við viðskipti þeirra á árinu.

Krafa stefnanda samkvæmt tölulið 1 er um greiðslu lokaverðs vegna þurrfisks, sem stefnandi sendi sölusambandinu á tímabilinu 18. nóvember 1991 til 27. nóvember 1992. Var þar annars vegar um að ræða lokaverð fyrir 6. verðtímabil 1991 og hins vegar lokaverð vegna ársins 1992.

Samkvæmt lokaverðsútreikningi fyrir árið 1991, sem lá fyrir á aðalfundi sölusambandsins 27. maí 1992, var ekki gert ráð fyrir því, að greitt yrði lokaverð þurrfisks fyrir 6. verðtímabil ársins. Reikningar félagsins fyrir það ár voru samþykktir á aðalfundi án athugasemda. Samkvæmt framburði Gunnars Tómassonar, stjórnarmanns stefnda, sem sæti átti í lokaverðsnefnd árið 1991, fyrir dómi, var ekkert lokaverð greitt vegna 6. verðtímabils sökum mikils kostnaðar, sem til hafði fallið það ár. Tillaga lokaverðsnefndar þar um hefði verið samþykkt af stjórn og síðan á aðalfundi félagsins.

Ekki liggur annað fyrir en meðferð og afgreiðsla sölusambandsins á reikningum og lokaverði vegna ársins 1991 hafi verið með venjubundnum hætti og í samræmi við lög sölusambandsins, enda hefur stefnandi ekki sýnt fram á, að svo hafi ekki verið.

Fyrir liggur, að fyrirsvarsmenn stefnanda sóttu aðalfundinn 27. maí 1992 og hreyfðu ekki athugasemdum við afgreiðslu reikninga. Þá liggur fyrir, að stefnandi fékk greitt samkvæmt uppgjorsreikningum sölusambandsins, dags. 31. maí 1992, samtals 69.456,19 ECU, vegna lokaverðs á þurrfiski fyrir 1.–5. verðtímabil árið 1991. Það reikningsuppgjör sætti ekki athugasemdum af hálfu stefnanda.

Við rekstur málsins hefur verið lögð fram reikningsleg samantekt vegna útflutningsafurða ársins 1991, sem lokaverð fyrir það ár er reist á. Þar kemur fram, að því er þurrfiskinn varðar, að yfirfært hefur verið á árið 1991 tap eða tilfallinn kostnaður frá fyrra ári að fjárhæð 6.550.589 kr. Þetta hafði í

för með sér, að lokaverð ársins reyndist vera 12.793.235 kr., en ekki 19.343.823 kr., sem ella hefði orðið, eins og vitnið Brynjar Þórsson, fjármálastjóri stefnda, skýrði frá fyrir dómi. Þetta þykir þó ekki breyta því, að stefnandi sé eins og aðrir félagsmenn sölusambandsins bundinn af þeirri afgreiðslu, sem uppgjör lokaverðs vegna ársins 1991 fékk innan félagsins.

Samkvæmt framansögðu verður ekki talið, að stefnandi eigi kröfu á hendur stefnda vegna lokaverðs á þurrfiski fyrir árið 1991.

Að því er varðar kröfu stefnanda samkvæmt tölulið 1 um greiðslu lokaverðs vegna þurrfisks árið 1992, liggur fyrir, að það ár var sölusambandið í fyrsta skipti frá upphafi rekið með tapi. Á stjórnarfundum sambandsins 8. júní 1993 var samþykkt að skipa starfshóp til þess að gera tillögu til stjórnar um, hvernig dreifa skyldi rekstrartapi ársins 1992, en það nam 118,5 milljónum króna. Þetta var tilkynnt félagsmönnum í fréttabréfi sambandsins, dags. 21. júlí 1993. Með bréfi sambandsins, dags. 28. september 1993, var boðað til tveggja funda 12. október 1993 með framleiðendum og eigendum séreignarsjóða sölusambandsins. Annars vegar var um að ræða skilafund í sölusambandinu, en hins vegar fyrsta almenna hluthafafundinn í SÍF hf. Tilgangur skilafundarins var að leggja fram til samþykktar reikninga félagsins fyrir árið 1992 og tímabilið janúar-febrúar 1993. Fyrirsvarsmenn stefnanda voru á fundinum. Þar var gerð grein fyrir reikningum þessum og þeirri niðurstöðu sérstakrar nefndar að dreifa tapi ársins 1992 til lækunar á séreignarsjóði félagsmanna sambandsins í hlutfalli við eignaraðild þeirra. Samkvæmt framburði Gunnars Arnar Kristjánssonar, framkvæmdastjóra sölusambandsins, fyrir dómi var þetta gert með stoð í 12. gr. laga sölusambandsins um meðferð á tapi vegna sölu afurða. Afgreiðsla reikninga með þessum hætti var samþykkt athugasemdalaust á fundinum. 6. júní 1996 var af hálfu stefnanda tekið við hlutabréfi í SÍF hf., að nafnvirði 529.417 kr., sem uppgjóri á innstæðu í séreignarsjóðum sölusambandsins samkvæmt lokauppgjóri 28. febrúar 1993, sem samþykkt var á félagsfundi sambandsins 12. október 1993. Af hálfu stefnanda voru ekki gerðar athugasemdir við uppgjorið að þessu leyti.

Stefnandi, sem gekkst undir lög Sölusambands íslenskra fiskframleiðenda með aðild sinni að því, hefur ekki sýnt fram á með málatilbúnaði sínum, að ákvörðun stjórnar og félagsfundar sölusambandsins um meðferð á tapi vegna ársins 1992 hafi verið ólögmat. Telst hann því vera bundinn vegna þess uppgjors.

Samkvæmt framansögðu verður ekki talið, að stefnandi eigi kröfu á hendur stefnda vegna lokaverðs á þurrfiski fyrir árið 1992.

Krafa stefnanda samkvæmt tölulið 2 er um vexti af lokaverði því, sem

greitt var af stefnda til stefnanda 5. júní 1992. Um er að ræða vexti af 73.989 ECU fyrir tímabilið 1. janúar 1992 til 5. júní 1992.

Sýknukrafa stefnda í þessum kröfulið stefnanda er studd því, að venja sé fyrir því að greiða félagsmönnum samþykkt lokaverð án dráttarvaxta. Þá er einnig til þess vísað, að gjalddagi lokaverðs sé ekki fyrr en eftir að aðalfundur sölusambandsins hafi ákveðið að greiða út lokaverð vegna viðskipta árið á undan. Stefnandi hefur ekki sýnt fram á, að annar háttur hafi verið hafður á við greiðslu lokaverðs. Ber því einnig að sýkna stefnda af kröfulið nr. 2 í stefnu.

Samkvæmt framansögðu verður stefndi sýknaður af öllum kröfum stefnanda í málinu.

Eftir þessum úrslitum málsins verður stefnandi dæmdur til að greiða stefnda málskostnað, sem telst hæfilega ákveðinn 180.000 kr.

Eggert Óskarsson héraðsdómari kvað upp dóm þennan.

D ó m s o r ð:

Stefndi, Sölusamband íslenskra fiskframleiðenda hf., skal vera sýkn af kröfum stefnanda, Sæunnar Axels ehf., í máli þessu.

Stefnandi, Sæunn Axels ehf., greiði stefnda, Sölusambandi íslenskra fiskframleiðenda hf., 180.000 kr. í málskostnað.
